

הלכות אבל פרק יב

א. ההספד, כבוד המת הוא; לפיכך כופין את היורשין לתן שכר המקוננים והמקוננות, וסופדין אותו. ואם צוה אל תספדוהו, אין סופדין אותו. אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו, שהקבורה מצוה: שנאמר "כי-קבור תקברנו" (דברים כא, כג).

ב. כל המתעצל בהספדו שלחכם, אינו מאריך ימים. וכל המתעצל בהספד אדם כשר, ראוי לקברו בחייו; וכל המוריד דמעות על אדם כשר, הרי שכרו על כך שמור אצל הקדוש ברוך הוא.

ג. אין מניחין ספר תורה על מטתו שלחכם, ואין משנין אותו ממטה למטה, ואין מוציאין מטתו אלא דרך פתחים, לא שישלשלו אותה דרך גג. ובשאר העם, מתר לעשות.

ד. אין פוחתין משבעה מעמדות, ושבעה מושבות למת; ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה, ואין עושין אלא בקרובים. ואין עושין אלא ביום ראשון, ובבית הקברות, ובמקום שנהגו.

ה. כיצד עושין במקום שנהגו: מעמידין שאר הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל, ואומרים לפניהם דברי קינות וכיוצא בהן; ואחר כך אומרים שבו יקרים שבו, ואומרים לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין; ואחר כך אומרים עמדו יקרים עמדו, ואומרים כשהן עומדין. וחוזר ואומר כך, שבעה פעמים.

ו. בדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו, כך עושין לנשים; ומספידין את הנשים כאנשים, בכל מקום. אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם, שזה גנאי לאשה; אלא סמוך למיתתה, קבורתה.

ז. המלקט עצמות אין אומרין עליהם קינים ונהי, ולא ברכת אבלים, ולא תנחומי אבלים. אבל אומרין עליהן דברי שבח להקדוש ברוך הוא, ודברי כבושין. המפנה ארונו שלמת ממקום למקום אם שדרו שלמת קימת עומדין עליו בשורה, ואומרין עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים, ומספידין אותו, אף על פי שהעבירוהו לאחר שנים עשר חדש.

ח. ואם אין שדרו קימת אין מספידין אותו, ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרין עליו לא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. ואלו הן ברכת אבלים, דברים שאומרין בבית האבל; תנחומי אבלים, שאומרים בשורה.

ט. המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם, כל היום כלו; ולערב אין מתאבל, אפלו צוררין לו בסדינו. ואין אומרין עליהם קינות.

י. אין מספידין את הקטנים. ובן כמה שנים יהיה ראוי להספד בני עניים או בני זקנים, בני חמש; ובני עשירים, בני שש: אחד זכרים ואחד נקבות.

יא. תינוק שמת כל שלושים יום יוצא בחיק, ונקבר באשה אחת ובשני אנשים; אבל לא באיש אחד ובשתי נשים, מפני היחוד. ואין עומדין עליו בשורה; ואין אומרין עליו ברכת אבלים, ולא תנחומי אבלים. בן שלושים יום גמורין יוצא בגלוסקמה קטנה

הַנִּשְׁטֵלֶת בְּאַגָּפִים, וְעוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוֹרָה; וְאוֹמְרִין עָלָיו בְּרַכַּת אֲבֵלִים, וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים. בֶּן שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, יוֹצֵא בַמָּטָה.

יב. כָּל הַיּוֹצֵא בַמָּטָה, רַבִּים מַצְהִיבִין עָלָיו; וְכָל שְׂאִינוֹ יוֹצֵא בַמָּטָה, אֵין הַרְבֵּים מַצְהִיבִין עָלָיו. וְכָל הַנֶּכֶד לְרַבִּים, רַבִּים מִתְעַסְקִין בּוֹ; וְכָל שְׂאִינוֹ נֶכֶד לְרַבִּים, אֵין הַרְבֵּים חִיבִין לְהִתְעַסֵּק בּוֹ. וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגּוּ נָשִׁים לָצֵאת לִפְנֵי הַמָּטָה, יוֹצְאוֹת לִפְנֵי הַמָּטָה; לְאַחַר הַמָּטָה, יוֹצְאוֹת לְאַחַר הַמָּטָה.

יג. הַעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת אֵין מְסַפִּידִין אוֹתָן, וְאֵין עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם בְּשׁוֹרָה; וְאֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת אֲבֵלִים, וְלֹא תַנְחוּמֵי אֲבֵלִים, אֶלֶּא אוֹמְרִין לוֹ כֵּשֶׁם שְׂאוֹמְרִין לוֹ עַל שׁוּרוֹ וְחִמּוּרוֹ שְׁמֵת, הַמְּקוֹם יִמְלֵא חֶסְרוֹנָךְ.

הַלְבוֹת אֶבֶל פֶּרֶק יג

א. פִּיצֵד מִנְחָמִין אֶת הָאֲבֵלִים: אַחַר שְׁקוּבְרִין אֶת הַמֵּת, מִתְקַבְּצִין הָאֲבֵלִים וְעוֹמְדִין בְּצַד בֵּית הַקְּבָרוֹת; וְכָל הַמְּלוּיִן אֶת הַמֵּת עוֹמְדִין סָבִיב לָהֶם, שׁוֹרָה לִפְנֵי שׁוֹרָה, וְאֵין שׁוֹרָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה, וְאֵין אֲבֵלִים מִן הַמִּנְיָן.

ב. הָאֲבֵלִים עוֹמְדִין לְשִׁמְאֵל הַמִּנְחָמִין, וְכָל הַמִּנְחָמִין בָּאִים אֶצֶל הָאֲבֵלִים אֶחָד אַחַד, וְאוֹמְרִין לָהֶם תִּנְחַמוּ מִן הַשְּׂמִים; וְאַחַר כֵּן הוֹלֵךְ הָאֶבֶל לְבֵיתוֹ. וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם מְשַׁבֵּעַת יְמֵי אֲבָלוֹת, בָּאִים בְּנֵי אָדָם לִנְחָמוֹ, בֵּין שְׂבָאוֹ פָּנִים חֲדָשׁוֹת, בֵּין שְׁלֹא בָּאוּ.

ג. הָאֶבֶל מִסֵּב בְּרֹאשׁ; וְאֵין הַמִּנְחָמִין רִשְׁאִין לִישֵׁב אֶלֶּא עַל גְּבִי קֶרֶקַע, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לָאָרֶץ" (איוב ב, יג). וְאֵין רִשְׁאִין לֹאמַר דְּבַר, עַד שִׁיִּפְתַּח הָאֶבֶל תַּחְלָה אֶת פִּיו שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵין דְּבַר אֵלָיו, דְּבַר" (שם), וְכֹתִיב "אַחֲרֵי כֵן, פָּתַח אִיּוֹב אֶת פִּיהוּ, וַיִּקְלַל, אֶת יְיָ" (איוב ג, א), "וַיַּעַן, אֶלִּיפַז" (איוב ד, א). וְכִיּוֹן שֶׁנֶּעֱנַע הָאֶבֶל בְּרֹאשׁוֹ שׁוֹב אֵין הַמִּנְחָמִין רִשְׁאִין לִישֵׁב אֶצְלוֹ, שְׁלֹא יִטְרִיחוּהוּ יוֹתֵר מִדִּי.

ד. מֵת שְׂאִין לוֹ אֲבֵלִים לְהִתְנַחֵם בָּאִים עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁרִין, וַיּוֹשְׁבִין בְּמְקוֹמוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הָאֲבָלוֹת; וְשָׂאֵר הָעָם מִתְקַבְּצִין עֲלֵיהֶן. וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם עֲשָׂרָה קְבוּעִין בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִתְקַבְּצִין עֲשָׂרָה מִשָּׂאֵר הָעָם, וַיּוֹשְׁבִין בְּמְקוֹמוֹ.

ה. הַכֹּל חִיבִין לַעֲמֹד בִּפְנֵי נָשִׂיא, חוּץ מֵאֶבֶל וְחוּלָה; וְלִכְּלֵל הָעוֹמֵד מִפְּנֵיו אוֹמַר אָדָם שֶׁב, חוּץ מֵאֶבֶל וְחוּלָה שֶׁמְשַׁמֵּעַ יֹשֵׁב בְּאֶבְלוֹ, יֹשֵׁב בְּחָלָיו.

ו. מְכַבְּדִין וּמְרַבְּצִין בְּבֵית הָאֶבֶל, וּמְדִיחִין קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת וְצִלוֹחִיּוֹת, וּמְדִלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת; אֲבָל אֵין מְבִיאִין שָׁם לֹא אֶת הַמַּגְמֵר, וְלֹא אֶת הַבְּשָׂמִים.

ז. אֵין מוֹלִיכִין לְבֵית הָאֶבֶל הַמֵּאֲכָל שֶׁמְבָרִין בּוֹ, לֹא בְּכָלִי פֶסֶף וְלֹא בְּכָלִי שַׁעַם וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֶלֶּא בְּכָלִי נְסָרִים שֶׁלַּעֲרָבָה קְלוּפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ. וְאֵין מְשַׁקֵּין בְּזִכּוּכִית לְבָנָה אֶלֶּא בְּצִבּוּעָה, שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת הָעֲנָיִים שְׂאִין יִינוּתִיהֶן טוֹבוֹת.

ח. אֵין שׁוֹתִין בְּבֵית הָאֶבֶל יֵתֵר עַל עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד

שְׁלוּשָׁה קֳדָם אָכִילָה, וּשְׁלוּשָׁה בְּתוֹךְ אָכִילָה, וְאַרְבָּעָה אַחֵר
אָכִילָה; וְלֹא יוֹסִיף, שְׁמָא יִשְׁתַּכֵּר.

ז. אֵין אומְרִין שְׁמוּעָה וְהַגָּדָה בְּבֵית הָאָבֶל, אֶלָּא יוֹשְׁבֵין דְּוִוִין.
וְכֵן אֵין אומְרִין בְּפָנֵי הַמֶּת, אֶלָּא דְּבָרִים שְׁלֵמִת; אָבֶל לַעֲסֹק
בְּדַבְּרֵי תוֹרָה בְּפָנָיו, אוּ בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת אָסוּר.

י. אֵין בּוֹכִין עַל הַמֶּת יֵתֵר מִשְׁלוּשָׁה יָמִים, וְאֵין מְסַפְּדִין יֵתֵר
עַל שְׁבָעָה. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים, בְּשָׂאֵר הָעָם. אָבֶל תְּלִמְיָדִי
חֲכָמִים, הִכָּל לְפִי רַב חֲכָמָתָן; וְאֵין בּוֹכִין עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִשְׁלוּשִׁים
יוֹם שְׁאִין לָנוּ גְדוֹל מִמָּשָׁה רַבָּנוּ, וְכָתוּב "וַיִּתְּמוּ, יָמֵי בְּכִי אָבֶל
מִשָּׁה" (דְּבָרִים לד, ח).

יא. וְכֵן אֵין מְסַפְּדִין יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ אֵין לָנוּ בְּחֲכָמִים
גְּדוֹל מִרַבָּנוּ הַקָּדוֹשׁ, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּלִבָּד נִסְפָּד. וְכֵן חֲכָם
שֶׁבָּאָה שְׁמוּעָתוֹ לְאַחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ.

יב. אֶל יִתְקַשֶּׁה אָדָם עַל מֵתוֹ יֵתֵר מִדִּי שְׁנַאָמֵר "אֶל-תִּבְכּוּ לְמֵת,
וְאֶל-תִּגְדּוּ לוֹ" (יִרְמְיָהוּ כב, י), כְּלוּמָר יֵתֵר מִדִּי: שְׂזָה הוּא מְנַהֵגוּ
שְׁלֵעוּלָם; וְהַמַּצְעֵר עֲצָמוֹ עַל מְנַהֵג הָעוֹלָם, הָרִי זֶה טַפֵּשׁ.
אֶלָּא כִּי־צַד יַעֲשֶׂה שְׁלוּשָׁה לְבָכִי, שְׁבָעָה לְהַסְפֵּד, שְׁלוּשִׁים יוֹם
לְתַסְפֵּרֶת וְלִשְׂאֵר הַחֲמִשָּׁה.

יג. כָּל מִי שֶׁלֹּא מֵתָאבֵּל כְּמוֹ שְׁצוּוּ חֲכָמִים, הָרִי זֶה אַכְזָרִי; אֶלָּא
יִפְחַד וַיִּדְאָג וַיִּפְשָׁפֶשׂ בְּמַעֲשָׂיו, וַיַּחְזֹר בְּתִשְׁבּוּכָה. וְאַחַד מִבְּנֵי
חֲבוּרָה שָׁמַת, תִּדְאָג כָּל הַחֲבוּרָה כְּלָה.

יד. כָּל שְׁלוּשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים, יִרְאֶה אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ חָרֵב
מִנַּחַת לוֹ עַל כְּתָפוֹ; מִשְׁלוּשָׁה וְעַד שְׁבָעָה, מְנַחַת בְּקֶרֶן זְוִית;
מִכָּאֵן וְאַלֶּף, עוֹבֶרֶת כְּנֶגְדּוֹ בַּשּׁוּק. כָּל זֶה כְּדִי לְהַכִּין עֲצָמוֹ לַחֲזֹר,
וַיַּעֲזֹר מִשְׁיַנְתּוֹ, וְהָרִי הוּא אוֹמֵר "הַפִּיתָה אֶתֶּם וְלֹא-חָלוּ" (יִרְמְיָהוּ
ה, ג), מִכָּלֵל שְׁצָרִיךְ לְהַקִּיץ וְלַחֲוֹל.

הַלְבוֹת אָבֶל פֶּרֶק יד

א. מַצּוֹת עָשָׂה שְׁלֹדְבָרִיָּהֶם לְבָקֵר חוֹלִים, וּלְנַחֵם אָבִלִים,
וְלַהּוֹצִיא הַמֶּת, וְלַהַכְנִיס הַכְּלָה, וּלְלוֹוֹת הָאוֹרְחִים, וְלַעֲסֹק בְּכָל
צָרָפֵי הַקְּבוּרָה, לְשֵׂאת עַל הַכֶּתֶף, וְלִילֵךְ לְפָנָיו, וְלַסְפֵּד, וְלַחֲפֹר,
וְלַקְבֹּר; וְכֵן לְשִׂמַח הַחֲתָן וְהַכְּלָה, וְלַסְעָדָם בְּכָל צָרָפֵיהֶם. וְאִלוֹ
הֵן גְּמִילוּת חֲסָדִים שְׁבָגוּפוֹ, שְׁאִין לָהֶם שְׁעוֹר.

ב. אֵף עַל פִּי שְׁכָל מַצּוֹת אִלוֹ מַדְבָּרִיָּהֶם, הָרִי הֵן בְּכָלֵל "וְאַהֲבַת
לְרַעַף כְּמוֹךְ" (וִיקְרָא יט, יח). כָּל הַדְּבָרִים שְׁאֵתָה רוֹצֶה שְׁיַעֲשׂוּ
אוֹתָם לָךְ אַחֲרִים, עָשָׂה אוֹתָן אֵתָה לְאַחֲרֶיךָ בְּתוֹרָה וּבְמַצּוֹת.

ג. שְׂכַר הַלוּוֵי מְרַבָּה מִן הַכָּל; וְהוּא הַחֵק שְׁחַקְקוּ אַבְרָהָם אֲבִינוּ
וְדָרָךְ הַחֲסֵד שְׁנַהֵג בּוֹה מֵאָכִיל עוֹבְרֵי דְרָכִים, וּמִשְׁקָה אוֹתָן,
וּמְלֻוָּה אוֹתָן. וּגְדוּלָּה הַכְּנַסֶּת אוֹרְחִים מִהַקְּבֵלֶת פָּנֵי שְׂכִינָה,
שְׁנַאָמֵר "וַיִּרְא, וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים . . ." (בְּרֵאשִׁית יח, ב). וְלוּוִיִּם,
יוֹתֵר מִהַכְּנַסָּתָן; אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל שְׁאִינוּ מְלֻוָּה, כְּאִלוֹ שׁוֹפֵךְ
דָּמִים.

ד. כּוֹפִין לְלוּוִיָּהּ, כְּדָרָךְ שְׁכּוֹפִין לְצַדִּיקָהּ. וּבֵית דִּין הָיוּ מְתַקְנִין
שְׁלוּחִין לְלוֹוֹת אָדָם הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם; וְאִם נִתְעַצְלוּ בְּדַבָּר

זֶה, מַעֲלָה עָלֵיהֶם הַכָּתוּב כָּאֵלּוּ שָׁפְכוּ דָמַיִם. אִפְּלוּ הַמְּלֹנָה אֶת חֲבֵרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בָּעִיר, יֵשׁ לוֹ שָׂכָר מְרֻבָּה.

ה. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר הַלְוִיָּה שְׁחִיב אָדָם בָּהּ: הָרֵב לְתַלְמִיד, עַד עֲבוּרָה שְׁלָעִיר; וְהָאִישׁ לַחֲבֵרוֹ, עַד תַּחֲנוּם הַשִּׁבְתָּ. וְהַתְּלָמִיד לָרֵב, עַד פְּרֻסָּה; וְאִם הָיָה רַבּוֹ מִבְּהָק, עַד שְׁלוֹשׁ פְּרֻסָּאוֹת.

ו. בַּקּוֹר חוֹלִים מִצֹּהַ עַל הַכָּל אִפְּלוּ גָדוֹל, מִבְּקָר אֶת הַקָּטָן. וּמִבְּקָרִין פְּעָמִים הָרַבָּה בַּיּוֹם; וְכָל הַמוֹסִיף, מִשְׁבַּח וּבִלְבָד, שְׁלֹא יִטְרִיחַ. וְכָל הַמִּבְּקָר אֶת הַחוּלָה, כָּאֵלּוּ נָטַל חֵלֶק מִחֲלֹיו, וְהִקְלָה מֵעָלָיו; וְכָל שְׂאִינוֹ מִבְּקָר, כָּאֵלּוּ שׁוֹפֵף דָּמַיִם.

ז. אֵין מִבְּקָרִין אֶת הַחוּלָה, אֲלֹא מִיּוֹם שְׁלִישִׁי וְהִלָּאָה; וְאִם קָפֵץ עָלָיו הַחֲלִי, וְהַכְּבִיד מִבְּקָרִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְאֵין מִבְּקָרִין לֹא בְּשְׁלוֹשׁ שָׁעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת בַּיּוֹם, וְלֹא בְּשְׁלוֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְּעַסְקִין בְּצָרְכֵי הַחוּלָה. וְאֵין מִבְּקָרִין לֹא חוֹלֵי מַעֲיִם, וְלֹא חוֹלֵי הָעֵין, וְלֹא מַחוּשֵׁי הָרֹאשׁ מִפְּנֵי שֶׁהַבְּקוֹר קָשָׁה לָהֶן.

ח. הַנִּכְנָס לְבָקָר אֶת הַחוּלָה לֹא יֵשֵׁב לֹא עַל גִּבִּי מָטָה, וְלֹא עַל גִּבִּי סִפְסָל, וְלֹא עַל גִּבִּי כֶּסֶא, וְלֹא עַל גִּבִּי מָקוֹם גְּבוּהָ, וְלֹא לְמַעַלָּה מִמְּרָאשׁוֹתָיו; אֲלֹא מִתַּעֲטָף, וְיוֹשֵׁב לְמָטָה מִמְּרָאשׁוֹתָיו, וּמִבְּקָשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְיוֹצֵא.

ט. יֵרָאָה לִי שְׁנַחֲמַת אֲבָלִים קוֹדֶמֶת לְבָקוֹר חוֹלִים, שְׁנַחֲמוֹם אֲבָלִים גְּמִילוֹת חֶסֶד עִם הַחַיִּים וְעִם הַמֵּתִים. מִי שֶׁהָיָה לְפָנָיו מֵת וְכָלָה מְנִיחַ אֶת הַכְּלָה, וּמִתְּעַסֵּק עִם הַמֵּת; וְכֵן הוּא אוֹמֵר "לֵב חֲכָמִים בְּבֵית אָבִל" (קוהלת ז, ד). מֵת וְכָלָה שְׁנַפְּגָעוּ זֶה בְּזֶה בְּדֶרֶךְ, מַעֲבִירִין אֶת הַמֵּת מִלְּפָנֵי הַכְּלָה; וְהַכָּל עוֹבְרִין מִלְּפָנֵי הַמְּלָךְ.

י. מִבְּטָלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצֵאת הַמֵּת, וְלַהֲכַנְסַת הַכְּלָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֹׂאִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ; אָבִל יֵשׁ לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, אֵין מִבְּטָלִין. וְהַכָּל שֹׂאִין מִתְּעַסְקִין בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, חֵיבִין לְהִתְעַסֵּק עִמּוֹ. מֵת אֶחָד בָּעִיר כָּל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין בַּעֲשִׂית מְלָאכָה, עַד שִׁיקְבְּרוּהוּ; וְאִם יֵשׁ לוֹ מִי שִׁיתְעַסֵּק בְּצָרְכּוֹ, מִתְּרִין.

יא. תַּלְמִיד חֲכָמִים שְׁמַת אִפְּלוּ הָיוּ עִמּוֹ עַד שְׁשִׁים רַבּוּא, מִבְּטָלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצֵאתוֹ; הָיוּ שְׁשִׁים רַבּוּא, אֵין מִבְּטָלִין. וְאִם הָיָה מְלַמֵּד לְאַחֲרִים אֵין לוֹ שְׁעוֹר, אֲלֹא מִבְּטָלִין הַכָּל לְהוֹצֵאתוֹ.

יב. קוֹבְרִין מֵתֵי גוֹיִים, וּמִנְחָמִין אֲבָלֵיהֶם, וּמִבְּקָרִין חוֹלֵיהֶם מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם.

יג. בְּתֵי הַקְּבֻרוֹת, אֲסוּרִין בַּהֲנִיָּה. פִּיצֵד: אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן, וְאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן מְלָאכָה, וְלֹא קוֹרִין בָּהֶן, וְלֹא שׁוֹנִין בָּהֶן. כָּלְלוּ שְׁלֵדְבָר אֵין נֹאֲוִתִין בָּהֶן, וְלֹא נוֹהֲגִין בָּהֶן קִלּוֹת רֹאשׁ.

יד. לֹא יֵלֵךְ אָדָם בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלֶקְבָר, וְתַפְלִין בְּרֹאשׁוֹ, וְסִפֵּר תּוֹרָה בְּזִרְעוֹ; וְלֹא יִתְפַּלֵּל שֵׁם. וּבִרְחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת, מִתָּר. הַמוֹלִיךְ עֲצָמוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לֹא יִתְּנֵם בְּדִסְקָיָה, וְלֹא יִנִּיחֵם עַל גִּבִּי הַחֲמוֹר וְיִרְפֹּב עָלֵיהֶם: מִפְּנֵי שֶׁנוֹהֵג בָּהֶן מִנְהַג בְּזִיוּן. וְאִם הָיָה מִתְּיָרָא מִפְּנֵי הַגִּנְבִּים, אוֹ מִפְּנֵי הַלִּסְטִים מִתָּר.

טו. אֵין מִפְּנִין אֶת הַמֵּת מִקְּבָר לְקְבָר, אִפְּלוּ מִבְּזוּי לְמַכְבָּד; וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ מִפְּנֵהוּ, אִפְּלוּ מִמַּכְבָּד לְבְּזוּי. וְאֵין קוֹבְרִין מֵת

על גפי מת, ולא שני מתים כאחד בזיון הוא. וקטן היוצא עם אמו, נקבר עמה.

זו. עפר הקבר אינו אסור בהנניה, שאין קרקע עולם נאסרת; אבל קבר הבנין, אסור בהנניה. הבונה קבר למת לא נאסר, עד שיכנס בו המת; אפלו הטיל בו נפל, נאסר בהנניה.

יו. נפש שנעשה לשם חי, ורמה בו המת, והוסיף בו דומם אחר לשם המת אף על פי שפנה המת, הכל אסור בהנניה; ואם הפיר את התוספת חולץ אותה, והשאר מתר. נעשה לשם המת כיון שהטל בו המת נאסר, אף על פי שפנהו.

יח. הבונה קבר לאביו, והלך וקברו בקבר אחר הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית; והקבר הזה אסור בהנניה, מפני כבוד אביו.

יט. המת אסור בהנניה כלו, חוץ משערו שהוא מתר בהנניה, מפני שאינו גופו. וכן ארונו, וכל תכריכיו אסורין בהנניה. אבל כלים המוכנים לתכריך, לא נאסרו בהנניה; אפלו ארג בגד למת לא נאסר עד שיגיע במטה הנקברת עמו, שאין ההזמנה אוסרת.

כ. כל הכלים שזורקין על המת על המטה הנקברת עמו אסורין בהנניה, שלא יתחלפו בתכריכין. היו אביו ואמו מזרקין כלים בחמתן על המת, מצוה על אחרים להצילן; ואם הגיעו למטה הנקברת, אין מצילין אותן.

כא. מלמדין את האדם שלא יהיה חבלן, ולא יפסיד את הכלים וישליכם לחבלה. מוטב לתן אותן לעניים, ואל ישליכם לרמה ותולעה. וכל המרבה כלים על המת, עובר משום בל תשחית.

כב. מלך שמת עוקרין סוס שהיה רוכב עליו, ועגלה שהיתה מושכת בקרון שהיה יושב בו: מנשר פרסותיה מן הארכבה ולמטה, מקום שאין עושה אותה טרפה. ומושיבין ישיבה על קברו שבעת ימים שנאמר "וכבוד עשו לו במותו" (דברי הימים ב לב, ג), זה שהושיבו ישיבה על קברו. ונשיא שמת, אין מבטלין ישיבתו יתר על שלושים יום.

כג. מלך או נשיא שמת יש להן לשרף מטתו, וכל כלי תשמישו; ואין בזה דרכי האמורי, ולא משום השחתה: שנאמר "בשלום תמות, ובמשרפות אבותיך המלכים . . . ישרפו-לך" (ראה ירמיהו לד, ה).